

Нормативність політичного дискурсу парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії

О. І. П'єсук

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького
Corresponding author. E-mail: oxy.pj@mail.ru

Paper received 27.01.17; Accepted for publication 05.02.17.

Анотація. Статтю присвячено розгляду нормативних документів та правил внутрішнього розпорядку, які становлять базис моделі проведення дебатів у парламенті Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Парламентські дебати представлені як жанр політичного дискурсу, який характеризується наявністю диференційних рис, пов'язаних з традиційністю, нормативністю та протокольністю. У статті проаналізовано офіційні протоколи засідань Палати Громад та Палати Лордів у період пост-Тетчеризму, які демонструють врегулювання випадків порушення норм та правил внутрішнього розпорядку.

Ключові слова: парламентські дебати, політичний дискурс, традиційність, трактат Т.Е. Мея, правила внутрішнього розпорядку, кодекс поведінки, комунікативний хід.

Вступ. Парламентські дебати як жанр політичного дискурсу являють собою складну багатофункціональну форму комунікативної взаємодії, яка передбачає залучення великої кількості учасників, які знаходяться у постійній інтеракції, підпорядкованій та врегульованій певними нормами та стандартами. Модель проведення дебатів передбачає всебічний контроль за учасниками, чергування їхніх виступів з урахуванням статусу та ролі у політичному ужитті країни та детермінацію особливостей поведінки учасників дебатів, які належать до коаліційних чи опозиційних сил. Можливість постійного підтримання порядку та слідування необхідним нормам неможливе без вирішення процедурних та протокольних питань, зафіксованих в офіційних документах та правилах внутрішнього розпорядку, які є ефективним регулятором парламентаризму Сполученого Королівства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості політичної комунікації є нагальною проблемою сучасних лінгвістичних студій. Різноманітні специфічні риси політичного дискурсу парламентських дебатів як мовленнєвого жанру, а також їхня структура та функції представлені в роботах А. Адоніса, Р. Бентлі, Р. Харта, К. Петерсона та ін. Ритуальність парламентських дебатів розглянуто в роботах багатьох дослідників, таких як: В. Хаузер, В. Сінгер, М. Бенерджі, М. Вайнер, Р. Рой, П. Велес та ін. Проте незважаючи на той факт, що парламентські дебати аналізуються в роботах багатьох науковців, парламентські дебати у Сполученому Королівстві як мовленнєвий жанр, який унормовується певними протокольними законами та правилами, які визначають його диференційні семантичні, прагматичні та культурні характеристики, не були предметом дослідження, що й визначає актуальність цього дослідження.

Метою цієї статті є розгляд традиційних офіційних документів, які включають трактат Т.Е. Мея, правила внутрішнього розпорядку та кодекс поведінки, які унормовують проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві і складають основу його процедурності та протокольності.

Матеріали та методи дослідження. Засідання Палати Лордів та Палати Громад в британському парламенті представлені в офіційних протоколах на офіційному сайті парламенту Сполученого Королівства. Саме вивчення таких офіційних протоколів британського парламенту у період пост-Тетчеризму дозволяють прослідкувати специфіку інтеракцій між комунікантами під час парламентських дебатів, виявити реалізацію в них норм та правил, які обумовлюють увесь процес дебатування. Основними методами, застосованими для виявлення специфіки політичного дискурсу парламентських дебатів, є дискурсивний, що служить для інтерпретації інтеракцій у під час дебатів, та контекстуально-інтерпретаційний метод, який застосовано для виявлення семантики лексичних одиниць.

Результати дослідження та їхнє обговорення. Політичний дискурс розглядається як комунікативна ситуація /подія [2; 4, с.120], в якій здійснюється емоційний та інформаційний взаємобмін в реальній соціокультурній ситуації [7, с. 18]. До такої комунікативної ситуації відносять адресанта та адресата, їхні особистісні й соціальні характеристики, різні типи знань, їхню ієрархію, інформацію про різні умови та ситуації спілкування [3, с. 7], які формують особливі риси парламентських дебатів як жанру політичного дискурсу.

Модель проведення парламентських дебатів Сполученого Королівства втілює собою особливості британського характеру, що співпадають з культурними уявленнями про британське суспільство як віддане традиціям. **Традиційність** також розглядають у зв'язку із британським консерватизмом, сприйняттям усього старого і знайомого та підозрілим ставленням до усього нового і незнайомого [1, с. 44].

Традиційність британського парламенту пов'язана з його **нормативністю, процедурністю та протокольністю**, що передбачають слідуванню та притримуванню кожного етапу у підтриманні багатовікових традицій. Т. ван Дейк стверджує, що проведення парламентських дебатів передбачає значну кількість знань їхніх учасників, якими вони постійно обмінюються; при цьому особливого значення набувають знання про процедуру

проведення парламентських дебатів, про що члени парламенту поступово і більш менш детально дізнаються і використовують [6, с. 93 – 94]. Такі знання члени парламенту набувають не лише у процесі щоденної парламентської практики, а й завдяки нормативним документам, які надають детальне роз'яснення норм, звичаїв та особливостей усіх аспектів життя парламенту та є обов'язковими для слідування усіма його членами.

Модель парламентського життя Сполученого Королівства підпорядкована нормативному документу, який врегульовує усі аспекти роботи членів парламенту Палати Лордів та Палати Громад. Таким документом є нормативний довідковий посібник з питань парламентської практики **Т.Е. Мея (Thomas Erskine May)** – “*A treatise on the law, privileges, proceedings and usage of Parliament*”. Цей трактат є незмінним керівництвом з питань організації усього життя у парламенті з 1844 року, коли він був уперше опублікований. Зараз учасники дебатів використовують 24 видання цього трактату. У трактаті подано точну та детальну інформацію про склад парламенту та його структуру, його права, обов'язки та повноваження, регулювання фінансових питань та організацію парламентських дебатів. Його назву зазвичай скорочують до *Erskine May*, або навіть *May*, номінація пов'язана з метонімічним перенесенням за автором норм і правил парламентського життя, який працював клерком у Палаті Громад. Клерки відповідають за нормативність, процедуральність організації парламентського життя, контролюють ієрархічність та слідування традиціям у парламенті. На важливі ролі цієї праці у житті британського парламенту наголошує одна з його номінацій: *the “Bible” of parliamentary procedure*. Для релігійних британців, які кожне засідання парламенту розпочинають з молитви, така асоціація трактату з Біблією вказує на невпинність слідуванню його настановам, які не піддаються змінам та обговоренню. Особливістю цього документу є обмеженість його доступу лише друкованими джерелами у державних бібліотеках, а його електронна версія в мережі Інтернет відсутня [9].

У посібнику Т.Е. Мея подано деталі імплементації правил та звичаїв, які можуть відноситися до правил внутрішнього розпорядку, рішень Спікера чи традиційної парламентської практики, заснованої на традиціях.

Правила внутрішнього розпорядку (the Standing Orders) приймаються окремо для двох Палат для регулювання поведінки членів парламенту, роботи з законопроектами та організацією дебатів. На відміну від трактату, такі правила є загальнодоступними широкому колу Інтернет-користувачів, які можуть у будь-який час звірити нюанси роботи членів парламенту з урегульованими нормами та зрозуміти особливості функціонування усіх структурних підрозділів парламенту. Номінація *standing orders* не є випадковою, оскільки лексема *standing*, що має значення “*existing or arranged permanently, not formed or made for a particular situation*” [8], наголошує на постійно діючій природі таких правил, які є незмінними та не втрачають своєї чинності по

закінченню сесії парламенту. Їхня відміна чи зміна можлива лише шляхом голосування членів парламенту, або у випадку надання їм статусу тимчасової дії за рішенням парламенту. Такі правила втілюють собою детальний опис законодавчого процесу, особливості обрання та роль Спікера, парламентський розклад, організацію парламентських комітетів [12]. У протоколах дебатів постійно прослідковується посилення на правила внутрішнього розпорядку, які регулюють дії членів парламенту. Наприклад, під час процедури обрання нового Спікера Палати Громад на місце Спікера запрошується один із членів парламенту, який головує під час процедури до моменту обрання нового Спікера. Це відбувається у відповідності до правил внутрішнього розпорядку під час початку роботи кожного новоскликаного парламенту після виборів:

THE RIGHT HON. SIR EDWARD HEATH took the Chair, pursuant to Standing Order No. 1 (HC, Election of the Speaker).

Відповідно до правил внутрішнього розпорядку членам парламенту надається можливість перервати засідання Палати та внести клопотання. Приміром, під час засідання, присвяченого порушенню прав людини, член парламенту вносить клопотання до Спікера, щоб отримати дозвіл залишити залу засідань для принесення Біллу про права. Цей комунікативний хід слугує переривачем розвитку головної теми:

Motion for leave to bring in a Bill (Standing Order No. 23)

Mr Elfyn Llwyd (Dwyfor Meirionnydd) (PC): I beg to move. That leave be given to bring in a Bill to establish a framework for victims of crime; to provide for the training of criminal justice staff on the impact of crime on victims; and for connected purposes (4 Mar 2015 : Column 950).

Принесення біллів є обов'язковою окремою процедурою, про що окремим пунктом зазначено у правилах внутрішнього розпорядку:

On Tuesdays and Wednesdays, and, if given by a Minister of the Crown, on Mondays and Thursdays, notices of motions for leave to bring in bills, and for the nomination of select committees, may be set down for consideration at the commencement of public business (Standing Orders of the House of Commons, № 23).

Зазвичай для підкреслення важливості у слідуванні внутрішнім нормам та правилам у стінах парламенту багаторазовим у промовах членів парламенту та протоколах засідань є повтор лексем *pursuant* та *in accordance with*, які є характерними для Палати Громад, та прийменника *upon*, вживаного у Палаті Лордів:

If the question is negatived, the Member presiding shall forthwith adjourn the House to the following day at halfpast two o'clock, and the House shall proceed in accordance with Standing Order No. 1B (HC, Election of Speaker by secret ballot).

When the House is sitting, no person shall be on the floor of the House except Lords of Parliament and such other persons as assist or attend the House. Upon an Order of the House, the persons in all or any of the

galleries or in the spaces about the Throne and below the Bar are to withdraw (HL, procedure).

Рішення Спікера Палати Громад (*Speaker's Rulings*) є судженнями щодо інтерпретації та імплементації певних норм чи рішень парламенту. Назва *Speaker's Rulings* говорить про авторитетність Спікера, його владу, повноваження та контроль за проведенням парламентських слухань. Такі рішення необхідні у разі появи питань, з яких не виникало прецеденту у попередній парламентській практиці або у випадку появи нових обставин, яким не відповідає традиційна практика, що є застарілою. Рішення Спікера вважаються незаперечними, їх не можуть оскаржити члени парламенту. Проте їхнє регулювання дещо обмежено трактатом Т.Е. Мея, в якому зазначена більшість з таких рішень та можливості їхньої реалізації [11].

У Палаті Лордів окрім трактату Т.Е. Мея та правил внутрішнього розпорядку функціонує **кодекс поведінки (*Code of Conduct for Members of the House of Lords*)**, який є керівництвом щодо норм та стандартів поведінки, які очікуються від лордів під час виконання їхніх парламентських обов'язків. Він забезпечує відкритість та підзвітність роботи членів Палати, що сприяє зміцненню впевненості британців щодо виконання парламентаріями своїх обов'язків. Остання версія кодексу, що використовується у парламенті, була затверджена 30 листопада 2009 року. У цьому кодексі детально представлено обов'язки членів Палати Лордів, які вони мають виконувати, ґрунтуючись на сімох загальних принципах поведінки: *Selflessness, Integrity, Objectivity, Accountability, Openness, Honesty, Leadership*. Одним з головних загальних норм поведінки у кодексі декларується перевага суспільних інтересів, на користь яких мають діяти члени Палати, над власними інтересами [5]. Тобто, першочерговим завданням цього кодексу є встановлення морально-етичних норм у поведінці та роботі членів Палати Лордів. Після принесення клятви на вірність монарху, що є обов'язковим для усіх членів обох Палат після чергових парламентських виборів, для членів Палати Лордів обов'язковим є підписання зобов'язання слідувати кодексу. Ця традиція є обов'язковою частиною процедури початку роботи новоформованого парламенту.

Правила поведінки у британському парламенті є обов'язковими для виконання усіма його членами. Наприклад, розглянемо дебати, присвячені обговоренню економічної ситуації в країні після відмови від Європейського механізму регулювання валютних курсів. Під час виступу одного із членів парламенту його опонент втручається у виступ. Його репліка є модифікатором значення головного комунікативного ходу, оскільки висловлює прямо протилежну думку щодо оцінки економічних змін у країні:

Mr. Howard Flight (Arundel and South Downs): *May I suggest to you that, rather than being a huge problem, it was the greatest boon to industry when the United Kingdom left the ERM?*

У репліці-відповіді доповідача прослідковується комунікативний хід генералізатор, що узагальнює

слова опонента. При цьому відповідь оформлюється у формі квеситива, що слугує демонстрації його негативного ставлення до попередньої репліки:

Mr. Stevenson: *So, what you are saying is that another ignominious collapse of Government policy is good for British policy. Is that what you are arguing?*

Такий обмін репліками повністю порушує існуючий порядок у Палаті Громад, чітко врегульований нормами внутрішнього розпорядку, тому віце-спікер Палати одразу реагує на порушення правил. Його комунікативний хід є переривачем, що тимчасово припиняє розвиток головної теми для привертання уваги комунікантів:

Mr. Deputy Speaker: *Order. Both hon. Members are referring to me. I am not responsible for these matters.*

У своїй реакції на слова віце-спікера парламентарій використовує два сатисфактива: один слугує вибаченням, а інший для виправдання переривання головної теми дебатів. Він висловлює думку щодо можливості помилитися щодо правил проведення дебатів. З метою посилення своєї думки у репліці використано ідіоматичний вираз *slip up (to make an error)*, формування значення його відбувається на основі асоціації з можливістю «підсковзнутися», тобто неочікувано помилитися у задекларованих правилах:

Mr. Stevenson: *I apologise to you, Mr. Deputy Speaker, but it is interventions of that nature that mean that we sometimes slip up over parliamentary protocol—*

Відповідь віце-спікера є багатофункціональною. По-перше, використання директиву слугує наказу щодо неухильного слідуванню нормам та правилам Палати Громад. По-друге, сама відповідь є завершителем розпочатої суперечки та нагадуванням про слідування певній темі дебатів.

Mr. Deputy Speaker: *Order. May I make a general point to the House? The conventions exist precisely so that we do not lose our tempers and get carried away* ((HC 1 Dec 1997: Column 106 – 107).

У випадку постійного навмисного зловживання нормами та правилами, або демонстрації зневаги до Спікера Палати, такий учасник дебатів отримує покарання. Спікер називає порушника по імені “*I name Mr...*” та декларує про тимчасове припинення виконання ним обов'язків у Палаті (*that Mr... be suspended from the service of the House*). У разі першого порушення дисципліни термін усунення від парламентської діяльності триває п'ять наступних днів, у які проводяться засідання парламенту, друге порушення дисципліни під час тієї ж парламентської сесії призводить до 20 днів призупинення роботи, а третє порушення є найсерйознішим, тому тривалість періоду покарання вирішують усі учасники дебатів, які є членами Палати. Призупинення роботи у парламенті передбачає й неможливість отримувати заробітну плату за окреслений період [10].

Норми та правила поведінки учасників дебатів передбачають повне занурення до роботи, без відволікань уваги. Це забезпечується заборонаю на читання газет, журналів, листів чи інших матеріалів, не пов'язаних безпосередньо з обговорюваним питанням. У парламенті обмеженим є використання різних сучасних технічних пристроїв, виключенням може бути лише необхідність їхнього використання

через обмеження дієздатності. Спікер різко засуджує шум від мобільних телефонів, які мають бути лише у тихому режимі та не використовуються для розмов та відправлення повідомлень [10].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Політичний дискурс парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії характеризується підвищеною процедурністю та протокольністю, що базується на неухильному слідуванню віковим традиціям. Інструкції щодо усіх етапів проведення

парламентських дебатів детально подано та пояснено в трактаті Т.Е. Мея та правилах внутрішнього розпорядку, створених для Палати Громад та Палати Лордів. Несхитне слідування нормам та правилам, зафіксованим у цих офіційних документах, слугує виразним показником традиційності та консерватизму як рис характеру британців. Перспективою подальших досліджень є детальний розгляд інших характерних рис британських парламентських дебатів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алхазова Н.Д., Кройтореску Л.И. В королевстве, где говорят по-английски: обычаи, традиции, праздники. Кишинев, 1989. – 224 с.
2. Кибрик А. Дискурс // А. Кибрик, П. Паршин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : // www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/
3. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М. : Наука, 1996. – 245 с.
4. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
5. Code of Conduct for Members of the House of Lords. Fourth edition, 2015. – 32 p.
6. Dijk, van T.A. Knowledge in parliamentary debates / T.A. van Dijk // Journal of Language and Politics. – 2002. – № 2. – P. 93 – 109.
7. Fairclough, N. Media Discourse / N. Fairclough. – London : Edward Arnold, 1995. – 197 p.
8. Oxford Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oxforddictionaries.com/>
9. Rules and traditions of Parliament [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.parliament.uk/about/how/role/customs/#jump-link-1>
10. Some traditions and customs of the House. House of Commons Information Office Factsheet G7. – 2010. – 12 p.
11. Speaker's Rulings [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/speakers-rulings/>
12. What's what in Parliament: the Standing Orders [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://thoughtundermined.com/2011/09/04/whats-what-in-parliament-the-standing-orders/>

REFERENCES

1. Alhazova, N.D., Kroytoresku, L.I. In the kingdom where English is spoken: customs, traditions, holidays. – Kishinev, 1989. – 224 p.
2. Kibrik A., Parshin P. Discourse. http://www.Krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/
3. Kubryakova E. S., Demyankov V. Z., Pankrats Yu. G., Luzina L. G. Concise dictionary of cognitive terms. M.: Nauka, 1996. 245 p.
4. Selivanova O.O. Linguistic encyclopedia. Poltava, 2010. 844 p.

Normativity in the political discourse of the UK parliamentary debates

O. I. Pjetsukh

Abstract. This article concentrates on the official documents and the Standing Orders that form the basis of the debates in the UK parliament. The parliamentary debates are considered as the genre of the political discourse that is characterized by the number of differentiating features associated with the traditionalism, normativity and protocolism. The paper deals with the hansards of the House of Commons and the House of Lords in the UK parliament in the post-Thatcher period. The transcripts show the situations when the violation of norms and rules are regulated.

Keywords: *parliamentary debates, political discourse, traditionalism, Thomas Erskine May, Standing Orders, Code of Conduct, communicative turn.*

Нормативность политического дискурса парламентских дебатов в Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии

О. И. Пьецух

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению нормативных документов и правил внутреннего распорядка, составляющих основу модели проведения дебатов в парламенте Соединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии. Парламентские дебаты представлены как жанр политического дискурса, характеризующийся наличием дифференциальных особенностей, связанных с традиционностью, нормативностью и протокольностью. В статье проанализированы официальные протоколы заседаний Палаты Общин и Палаты Лордов в период пост-Тетчеризма, демонстрирующие урегулирование случаев нарушения норм и правил внутреннего распорядка.

Ключевые слова: *парламентские дебаты, политический дискурс, традиционность, трактат Т.Е. Мэя, правила внутреннего распорядка, кодекс поведения, коммуникативный ход.*